Bild: Scanbox

En fjärils hjärta

Tioåriga Juozapas har en hemlighet som gör honom både unik och sårbar. Genom att skapa en egen värld där naturen och insekterna spelar huvudrollen undflyr han sitt utanförskap - samtidigt som han längtar efter någon att dela världen med.

Den litauiska filmen En fjärils hjärta är en vacker film om universella teman som familjerelationer, mobbning och normer.

EN FILMHANDLEDNING FRÅN SVENSKA FILMINSTITUTET
Rekommenderad för åk 3 - mellanstadiet

Svenska Filminstitutet

Om filmhandledningen

Film är ett spännande och mångfacetterat pedagogiskt verktyg. Våra filmhandledningar är gjorda för att ledsaga dig som lärare i att använda filmmediets många möjligheter i undervisningen. Eftersom du bäst känner dina elever bör åldersrekommendationen, som här sträcker sig från årskurs 3 till och med mellanstadiet, enbart ses som en fingervisning. Handledningen kan användas som en förberedelse och ett stöd samt för att öppna upp för frågeställningar och diskussioner. Det är ingen manual som måste följas i föreslagen ordning. Välj istället utifrån dina elevers behov och den tid ni kan avsätta om ni vill diskutera utifrån tema, i samband med något särskilt skolämne eller djupstudera aspekter som exempelvis filmens form. Den här filmhandledningen har också en länk till filmens trailer som stöd för minnet och underlag för diskussionsfrågorna.

Filmens handling

Tioåriga Rugile flyttar tillsammans med sin mamma från Litauens huvudstad Vilnius till sin mormors gamla hus på landsbygden. Med sig har hon sin älskade katt Mitzy som gillar att rymma hemifrån. Rugiles pappa arbetar i Spanien och de syns mest digitalt. Ibland skickar han presenter, framför allt apelsiner. Redan på inflyttningsdagen stöter Rugile ihop med tuffingen Benas som upplyser henne om att han kallas för bossen, eftersom det är han som bestämmer. Hon blir inte imponerad.

Hon träffar också den tystlåtne pojken Juozapas som har skapat en hel värld för insekter i en gammal övergiven herrgård. Under sin tröja gömmer han en stor hemlighet. Som en på miljonen är han född med hjärtat utanpå kroppen och måste bära en speciell skyddsdräkt. På grund av den märkliga utbuktningen under tröjan blir han retad och kallad "ballongen". Rugile blir snart närmare vän med Juozapas. Han anförtror henne sin hemlighet och tillsammans undersöker de insekternas liv liksom det gamla ödehusets skrymslen och vrår. Rugile försvarar också Juozapas mot Benas och hans killgäng.

Juozapas föräldrar oroar sig mycket för honom och har gett honom hemundervisning. Men nu, när det är dags att börja i fjärde klass, tycker de att han är mogen för den riktiga skolan. Juozapas första dag i skolan blir som han befarat. De andra eleverna stirrar och viskar bakom hans rygg. Värst är Benas och hans gäng. Benas anklagar också Juozapas för att ha stulit en cykelsadel och beger sig till ödehuset och stjäl en glaslåda med insekter som hämnd.

Killgänget lyckas olovandes få igång Benas pappas traktor och börjar köra hotfullt mot Rugile och Juozapas när de fångar insekter vid vattnet. De blir uppskrämde och hamnar i panik i vattnet men blir i sista stund räddade från att drunkna av Benas pappa. Juozapas hamnar på sjukhus. När han vilat upp sig gör han ett nytt försök att gå till skolan och hälsas nu av välkomnande ansikten. Hans lärare ger honom en kram innan de går ut till ödehuset där Rugile har en överraskning. Insekterna mår fint och utanför väntar hela klassen med ballonger och ursäkter för att de

En fjärils hjärtas trailer Källa: Swedish Fllm

Bild: Swedish Film

varit dumma. Filmen avslutas med att Rugile dansar en fjärilsdans samtidigt som de puppor som nu blivit fjärilar släpps ut och fladdrar iväg mot himlen.

Filmen och läroplanen

En fjärils hjärta rör sig kring ämnen och frågeställningar som kan knytas till skolans värdegrund. Där slås det bland annat fast att skolan ska arbeta för förståelse och medmänsklighet, individens frihet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor.

Filmen kan på mellanstadiet exempelvis knytas till ämnet NO och Natur och miljö där kunskapen om vad liv är och hur livets utveckling förklaras med evolutionsteorin. Här berörs också läran om biologisk mångfald, organismers anpassningar till miljön och näringskedjor och kretslopp i närmiljön. Dessutom behandlas människans beroende av och påverkan på naturen.

Många av filmens teman berörs också inom Samhällsvetenskap och då särskilt i kapitlet Individer och gemenskaper där diskussionen kring sociala roller och normer i olika sammanhang, till exempel inom familjen och i vänskapsrelationer, ingår.

En fjärils hjärta har ett fantastiskt foto och många närbilder på insekter. Den kan därför inspirera till att användas inom ämnet Bild där elever kan arbeta med teckning, måleri och informativa texter som anknyter till filmens starka tema kring insekters skönhet och roll i naturen.

Filmens form och innehåll

Mobbning

Redan i filmens början presenteras vi för en av berättelsen stora konflikter, mobbningen av Juozapas. Killgänget står vid ena änden av en bro och skriker åt Juozapas att han inte får passera över deras bro. Juozapas tvekar men vänder till slut om. Killarna hetsar Benas att jaga efter honom med sin cykel.

• Killarna retar och trakasserar Juozapas så fort de kommer åt. Varför tror ni att barn ibland mobbar och fryser ut andra barn som avviker på något sätt?

Benas kallar sig själv bossen. Det är han som tar initiativet till att stänga in Juozapas och Rugile på ödehusets vind och i skolan beter han sig som han ägde korridorerna

• Hur märker man att det är Benas som styr över hur gänget agerar? Hur utövar han sin makt över de andra? Varför tror ni att ett barn kan bestämma över en hel grupp?

• Rugile visar ingen rädsla för Benas och verkar inte ha något behov av att bli omtyckt. På vilka sätt står hon upp för Juozapas mot mobbarna? Hur lyckas hon röra sig fritt mellan mobbarna och Juozapas?

• Ingen av de vuxna verkar riktigt lägga märke till Juozapas utsatthet. Han talar heller inte om för någon, inte ens sina föräldrar, att han mobbas. Varför tror ni att han inte berättar?

"Det är väl bara parasiter och dyngbaggar som plågar andra", säger Juozapas till sin mamma. Hon svarar att de som är elaka har blivit det av en anledning. Någon har gjort dem illa, menar hon.

Bild: Swedish Film

• Stämmer det in på mobbaren Benas? Hur ser hans hemförhållanden ut?

Kränkande behandling, mobbning eller diskriminering får inte förekomma på skolor eller förskolor. Ändå är det ett faktum att mobbning är ett problem på i stort sett alla skolor och har ökat på senare år. Stiftelsen Friends publicerade en rapport 2022 som visar att antalet barn som utsatts för mobbning har ökat från 60 000 till 140 000.

• Hur skulle ni definiera mobbning? Hur kan den se ut? Kan man vara delaktig i mobbning utan att man riktigt är medveten om att det är just mobbning? Är de vuxna på skolan uppmärksamma om det finns mobbning just på er skola? Och tar man tag i problemen när de uppstår?

Idag har mobbingen flyttat in barn i den virtuella världen och på sociala medier.

• Hur kan utfrysning eller mobbing på nätet se ut? Ser den annorlunda ut än den Juozapas utsätts för i filmen?

Pojkar och flickor i olika universum

Filmens killgäng cyklar runt på sina mountainbikes, mekar med sina cyklar, buskör bilar och annat som enligt normen förknippas med pojkar mer än flickor. I filmen pratas också om vad pojkar bör göra och vad en riktig man är, men inte alla rollfigurer beter sig inte enligt dessa idéer. Mannen som kör flyttlasset säger att män ska vara starka och Rugile säger att hennes pappa är det men att hon också är stark som Pippi Långstrump.

Benas pappa har starka åsikter om vad en pojke/man ska vara. Han kallar Benas för morsgris och har en väldigt hård jargong när han pratar, eller snarare skäller på honom. Benas skryter däremot för kompisarna om att hans pappa är cool, vilket de också håller med om.

• Hur tänker ni att Benas syn på hur en pojke/man ska vara formas av hur hans pappa, och även hans äldre bror behandlar honom? Hur påverkar pappan stämningen vid frukost och middagsbordet?

• Vad är en riktig pojke/man enligt er? Är det viktigt att en/pojke man är stark och cool?

• Hur är de vuxna i de andra barnens familjer? Vilken relation har Rugile och Juozapas till sina föräldrar?

• Killgänget har hobbyer som binder dem samman. Juozapas intresse för insekter är långt ifrån deras värld. Hur skulle ni beskriva deras värld i kontrast till hans? Hur arbetar filmen med tempot, musiken och bilderna i deras värld till skillnad mot Juozapas?

Rugile älskar balett och har skapat sin egen värld av tyllkjolar och dans. Hon kan även spela harpa. Hon blir glad över ett par balettskor och dockor på vinden men tycker en torkad fladdermus är läskig. Men hon har inga problem med att komma in i Juozapas universum av insekter, även om hon säger att tjejer inte brukar gilla småkryp.

• På vilket sätt möts Rugiles och Juozapas i insekternas värld? Är hon som flicka friare att välja vilken värld hon vill vara i för tillfället?

• Är det så att pojkar och flickor tydligt har olika intressen? Eller är det bara så att omvärlden förväntar sig att de ska ha det? Vad skulle i så fall vara typiskt pojkars respektive typiskt flickors intressen? Och om det inte är så, hur kan det förändras?

Hemligheter och vänskap

Juozapas är född med sitt hjärta utanpå kroppen. Något han döljer med stora tröjor. Men framför allt har det gjor-honom tillbakadragen och skygg för andra barn. Hittills

Bild: Swedish Film

har han kunnat vara ifred genom att han fått undervisning i hemmet. Men nu står ha inför det stora steget att gå till den vanliga skolan.

• När Juozapas har känt Rugile ett tag avslöjar han sin hemlighet. Han låter henne till och med känna på bulan. Hur reagerar hon när hon får veta? Vad var han rädd skulle hända om hans hemlighet blev avslöjad?

• Juozapas säger att hans hjärta är som en brosch fäst på utsidan. På vilket sätt kan hans hjärta ses som en symbol för att han också har sina känslor oskyddade från omvärlden och andras elakheter träffa direkt där det gör mest ont?

• Trots Rugiles vänskapsbetygelser och trofasthet så är det inte alltid Juozapas tar in det. Varför tror ni att det är så? På vilka sätt kommer Rugile att bevisa att hon är en verklig vän?

• Juozapas kommer också att upptäcka en hemlighet om Rugiles pappa och apelsinerna. Varför avslöjar han den?

De livsavgörande insekterna

Filmen inleds med bilder av en äng med högt gräs och blommor. Ljudet av surrande insekter och fjärilar. En av dem fångas av en hand. Den tillhör Juozapas som har skapat en hel värld till insekter, eller en insektszon som han kallar det.

• Hur skulle ni beskriva Juozapas insektsvärld och omgivningen runt omkring den?

Insekter finns överallt omkring oss och kanske lägger vi inte märke till dem förrän de stör, eller sticker oss. Men insekterna är en avgörande del av det ekologiska och biologiska kretsloppet. Som en del av näringskedjan för andra arter, återvinnare av näring, och framför allt som pollinatörer när vi odlar grödor. Det är därför oroväckande att många insekter håller på att dö ut på grund av klimatförändringar och farliga bekämpningsmedel inom jordbruket.

• Ta reda på lite mer om vad olika insekter har för roll i det viktiga ekosystemet. Juozapas gör ju sitt för att insekter ska trivas och föröka sig. Vad kan man själv göra för att främja insekters välmående och fortlevnad? Sök information på nätet om hur man med enkla medel kan skapa insektshotell i sin närmiljö, om det finns möjlighet kanske i anslutning till den egna skolan.

Juozapas älskar alla insekter. Både fjärilar och gråsuggor och han drömmer om att bli biolog en dag. Han ritar gärna av insekterna och hela hans sovrumsvägg är täckt av insektsmålningar.

• Sök upp varsin insekt med bra närbilder på nätet, och måla av den så att den nästan fyller ett A4-papper. Ta reda på dess egenskaper och vad den fyller för funktion i naturen. Kan vissa insekter som nyckelpigan eller fjärilen också vara symboler för något? Vilka insekter tycker vi om och vilka tycker vi är otäcka?

Juozapas ser på insekterna som sina vänner. Han tänker sig att de vill ha bekvämligheter precis som människor. Hans insektshotell har pool och parasoll, hans pappa har skapat en löparbana för kackerlackor och en fjärilsvagga inuti en gammal flygel.

• Vi människor tycker om att ge djur insekter mänskliga egenskaper. Det finnas sagor och filmer där insekter lever lite som människor med egennamn och mänskliga drag. *Ett småkryps liv*, *Bee movie* och *Antz* är några animerade filmer där insekter porträtteras på det viset. Varför tycker vi om att se på djur och insekter som om de vore människor tror ni?

TIPS PÅ FÖRDJUPNING

Se
Jag bor hellre i trädet, Zhang Zhonghua, Kina 2018,
Läs filmens handledning

Sune vs Sune, Jon Holmberg, Sverige, 2018,
Läs filmens handledning

Häxjägarna, Rasko Miljkovic, Serbien, 2018,
Läs filmens handledning

Om barnkonventionen

UR:s kortfilmer om mobbning

På Skolverkets hemsida kan man läsa mer vad som räknas som mobbing och vilka ageranden som räknas som trakasserier.

Mer om Barnkonventionen på UNICEF:s webbplats

Om insekter

Om insektsdöden

Botaniskas tips på insektspyssel

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Litauen 2021
Originaltitel: Drugelio Sirdis
Producent: Zivile Gallego
Regi: Inesa Kurklietyte
Manus: Inesa Kurklietyte, Modesta Jurgaityte
Foto: Victoras Radzevicius
Scenografi: Anzelika Sulcaite
Medverkande: Vilne Konstancija Abukeviciute, Elijas Malinauskas, Mindaugas Balabonas, Egle Jackaite, Lukas Petrauskas, Marius Repsys

Tekniska uppgifter:
Speltid: 108 minuter
Svensk distribution: Swedish Film

Filmen kan också finnas i utbudet hos din mediecentral.

REDAKTION

Text: Louise Lagerström
Redaktör: Anna Håkansson
Svenska Filminstitutet, april 2023

KONTAKT

filmiskolan@filminstitutet.se
filminstitutet.se/filmpedagogik

Observera
Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar.

Här kan ni lära er mer om hur en hittar och bokar film för visningar i lärande sammanhang.
filminstitutet.se/skolbio